

двоступеневу ринкову структуру типу низових акціонерних товариств (АТ) з виробництва цукросировини і цукру, в які входять один або кілька цукрових заводів, виробники цукрових буряків й інші акціонери, та регіональних формувань цукробурякового підкомплексу у вигляді корпорацій, холдингових компаній, агропромислово-фінансових груп або концернів залежно від ступеня централізації функцій і регіональних особливостей.

Використана література:

1. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки країни в XXI ст. - К.: ІАЕ УААН, 2001. - 638 с.
2. Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. У 4-х частинах. Частина 3. Фінанси і фінансова інфраструктура АПК / За ред. П.Т.Саблука.-К.: ІАЕ УААН, 2001.- 512 с.
3. Павловський М. Вступ до Світової організації торгівлі — кому розвиток, а кому занепад // Голос України, 2003 - № 69 - с.6.
4. Перспектива за сухарними холдингами // Українська інвестиційна газета, 2003, 8 апр.
5. Статистичний щорічник України, 2002.-К.: „Консультант”, 2003.
6. Статистичний збірник. Сільське господарство Тернопільської області.-Тернопіль, 2004.
7. Фурса А.В., Комарова І.Л. Інвестиційна діяльність в цукробуряковому підкомплексі України // Економіка АПК, 2003. № 12, - с.64-66.
8. Ціни, витрати, прибутки, агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / За ред. О.М.Шпичака. - К.: ІАЕ, 2000. - 585 с.

Ольга Зигрій
м. Чортків

**БУРЯКОЦУКРОВИЙ ПІД КОМПЛЕКС ТЕРНОПІЛЬЩИНИ В
УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ СТАБІЛІЗАЦІЇ**

У статті особлива увага приділяється проблемам розвитку та функціонування бурякоцукрового підкомплексу Тернопільщини. Наведено конкретні недоліки та переваги функціонування даної галузі в регіоні. Підкреслено актуальність проблеми в сучасних умовах ринку.

Постановка проблеми. Бурякоцукровий підкомплекс АПК являє собою систему явищ і відносин відтворення, що існують у спеціалізованих галузях с-г та промисловості, які забезпечують виробництво цукрової сировини, її транспортування, зберігання, переробку, реалізацію цукру та інших продуктів переробки. Відсутність досконалої державної політики з питань розвитку даної галузі призводить до негативних наслідків у цукровиробництві, тобто веде до занепаду та банкрутства переробні підприємства, що є надзвичайно актуальним в даний час. У 1999 році був прийнятий Закон України „Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру”, проте значних змін не відбулося, тому що дії центральних органів виконавчої влади повільні й неадекватні змінам, які відбуваються в суспільстві та в міжнародних відносинах з питань цукру.

Постановка завдання. Головним завданням цукробурякової галузі України є забезпечення внутрішньої потреби держави цукром виключно за рахунок власного

виробництва: нарощування його обсягів, збільшення експорту та повна відмова від ввезення тростинного цукру-сирцю для внутрішніх потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні основи розвитку галузі економіки в ринкових умовах висвітлені в наукових працях П.Т. Саблука, В.С. Бондара, О.С. Зайця, Є.В. Імаса, О.М. Шпичака, А.В. Фурси, Ю.С. Коваленка. Всі ці дослідники пропонують теоретико-методологічні принципи переходу від планової економіки до ринкової, організації виробництва і реалізації продукції як цукрових буряків, так і цукру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адаптація бурякоцукрової галузі до ринкових умов триває з дня проголошення незалежності України: ліквідовано адміністративно-розподільну систему планування управління, завершено приватизацію підприємств галузі, виникли нові форми господарювання, здійснюються організаційно-правові заходи щодо захисту земельних відносин тощо. Проте позитивних зрушень у буряковому виробництві, як і в цілому агропромисловому підкомплексі, не відбулося. Скоріше навпаки, до причин кризових явищ перших років реформування галузі (розрив інтеграційних зв'язків, нестабільність і нееквівалентність цін, зниження рівня технологічної та виконавчої дисципліни, організаційна роз'єднаність виробництва сировини і цукру, значна технологічна відсталість і зношення основних фондів) додаються фінансово-економічні та соціальні. Під фінансово-економічними явищами слід розуміти порушення основних законів ринкової економіки, а саме відсутність коштів, неплатежі клієнтів, розбалансованість фінансово-кредитної системи та інші. Під соціальними явищами розуміють низький рівень заробітної плати, затримка та її виплата тощо. І саме на сучасному етапі бурякоцукрове виробництво характеризується структурною незбалансованістю, збитковістю, подальшим спадом рівня виробництва цукросировини та цукру.

Україна в 1995 році входила у першу десятку країн – найбільших виробників цукру і поставляла його за межі держави понад 3,5 млн. т, на внутрішній ринок - до 2,5 млн. т. У вартості експортних продовольчих товарів частка цукру у згаданому році становила понад 40%.

Тернопільська область належить до областей України, які за обсягом виробництва цукрових буряків у 2003 році займають перше місце. Однак виробництво цукрових буряків зменшилось, оскільки скоротились посівні площі в 1,4 рази відносно 1995 року. Проте по деяких господарствах урожайність сягала показника 300 і більше центнерів з гектара.

Подолати ситуацію, яка сьогодні склалась у бурякоцукровому виробництві, без розвитку інтеграційних процесів досить складно. Тому керівники переробних підприємств і сільськогосподарські товаровиробники проявляють ініціативу щодо формування інтегрованих бурякоцукрових виробничих структур. Важливою складовою цього процесу є забезпечення економічного інтересу сільськогосподарських підприємств у нарощуванні цукрової сировини, створення умов для здійснення прибуткового виробництва цукрових буряків. Значну частину функцій щодо забезпечення товаровиробників цукрової сировини насінням, мінеральними добривами, хімічними засобами захисту рослин, паливно-мастильними матеріалами взяли на себе окремі цукрові заводи.

Процес виробництва продукції в сільському господарстві здійснюється під впливом природних умов, а його тривалість залежить від впливу зовнішнього середовища на біологічні процеси розвитку рослин (світло, температура, повітря, опади). Зважаючи на це, результати аграрного виробництва залишаються непередбачені. Засухи, повені, шкідники, хвороби рослин роблять аграрний сектор сферою відносно ризикованого вкладення капіталу.

Негаразди в бурякоцукровому виробництві є також наслідком нестабільності й недосконалості економічних відносин. Щорічно змінюються умови контракту між бурякосійними сільськогосподарськими підприємствами і цукровими заводами, що також є причиною зниження інтересу до організації ефективного бурякоцукрового виробництва. Все це загрожує подальшим поглибленням кризи в галузі.

Складність перехідного періоду нашої економіки в тому, що досі не визначено головного інвестора. Досвід розвинених країн показує, що головним інвестором національного виробництва є громадянин, вклади якого страхуються державою, а також ціна на цукор і можливість населення до платоспроможного попиту і споживання та дія інвестиційної функції заробітної плати.

Так, в Німеччині 70% інвестування економіки відбувається за рахунок накопичень її громадян. Другий інвестор – банки. І лише третє місце посідають іноземні інвестори.

В цукровій промисловості України з 1999 року відбулося зачне „проїдання” основного капіталу. Рівень зносу машин і обладнання на цукрових заводах Тернопільщини перевищив 60%. З 1998 року не введено в дію нових потужностей цукрової промисловості. Отже, як сільськогосподарські підприємства, так і цукрові заводи, не поновлюючи матеріально-технічної бази, довели бурякоцукровий підкомплекс Тернопільщини до критичної межі існування.

Разом з тим, невиправдано великі втрати цукросировини при транспортуванні, зберіганні і переробці, низька цукристість, застарілі технології вирощування сировини і виробництва цукру спричинили високу собівартість кінцевого продукту, а це, в свою чергу, призвело до його не конкурентоспроможності.

Цукрова промисловість, як галузь з повільним оборотом капіталу, потребує довгострокових фінансових кредитів з поміркованою відсотковою ставкою, яких сьогодні немає.

Чимало фахівців у галузі цукрової промисловості стурдують, що Україна, де сформувалася тривала традиція виробництва цукру, здатна виробляти близько 6 мільйонів тонн цукру на рік. Втім, ситуація набагато складніша, це відображено у таблиці 1.

Вітчизняний і зарубіжний досвід свідчать, що завжди центральну й координуючу роль відіграє держава, особливо при відродженні не тільки галузі, а й сільського господарства в цілому. Враховуючи зміну державного устрою та посилаючись на статтю віце-прем'єр-міністра України, доктора економічних наук, добродія Кириленка "Актуальні проблеми розвитку аграрного ринку в Україні..." вважаю, що важливим чинником у забезпеченні стабільності аграрного ринку має стати застосування системи заходів і механізмів державного регулювання. Така система охоплюватиме комплекс організаційних й економічних заходів.

Таблиця 1

Переваги та недоліки функціонування цукрової промисловості Тернопільщини

Показники	Переваги	Недоліки
Вирощування цукрового буряка	1. Сприятливі природні умови; 2. Достатня робоча сила; 3. Великі ділянки орної землі	1. Незадовільна ресурсна база; 2. Високі ціни на сільськогосподарську продукцію; 3. Нестача потужностей для зберігання продукції; 4. Брак знань, досвіду та освіти для ведення приватного фермерського господарства; 5. Потреба у виробленні управлінських та маркетингових навичок

Переробка	1. Велика кількість постачальників; 2. Зручне розміщення виробничих потужностей по всій країні; 3. Кваліфікований та досвідчений персонал	1. Неповне використання виробничих потужностей, застаріле обладнання на цукроварнях; 2. Використання бартерних та нелегальних операцій через заборгованість цукроварень; 3. Неплатоспроможність у галузі; 4. Нестача інвестицій
Ринок та можливості збуту продукції: - внутрішній ринок - експорт	1. Великий попит з боку виробників харчової промисловості; 2. Потенціал розширення ринку збуту завдяки кондитерській промисловості. 1. Тривалі стосунки та добрі перспективи роботи на ринку країн СНД	1. Надмірні виробничі витрати. 1. Скорочення експорту цукру; 2. Недосконалість торговельної інфраструктури; 3. Невідповідність класифікації якості міжнародним стандартам; 4. Брак експортних кредитів.
Державна політика щодо галузі	1. Приватизація	1. Відсутність законодавчої, організаційної та фінансової бази для успішного завершення реструктуризації; 2. Недосконала політика у переробній промисловості; 3. Недосконала цінова політика

Отже, для виходу із кризової ситуації Національною асоціацією цукровиків України розроблено ряд заходів, а саме:

1. Забезпечити нормалізацію фінансового стану виробництва цукрових буряків і цукру.
2. Залучити в галузь кошти, які надходять від сплати мита за ввезення цукросирцю та іноземного насіння цукрових буряків.
3. Створити дієвий механізм пільгового довго-і короткотермінового кредитування.
4. Заохотити інвесторів, створивши пільговий податковий клімат для них.
5. Запровадити ліцензування оптової торгівлі цукром.
6. Запровадити нові технології вирощування цукрових буряків та переробки цукросировини.

Висновок. Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що становлення державності України, перехід до ринкових відносин у бурякоцукровому підкомплексі вимагає розробки нових підходів до реалізації стратегічної мети, спрямованої на докорінну

перебудову економічних, соціальних і правових відносин, стабілізацію й забезпечення населення вітчизняним цукром і цукровмістними продуктами, формування нормального ринку як цукрових буряків, так і переробної продукції, вихід на світовий ринок і розширення його сегментів.

Використана література

1. Борисюк П.Г. Невідкладні питання діяльності цукрової промисловості України//Цукор України – 2004. - №1-2. – ст. 2-4
2. Бугаенко И.Ф., Дешева И.Ю. Технология совместной переработки свеклы и сырца. – М., 2004
3. Бугаенко И.Ф., Чернышева Н.А. Технология производства сахара из сырца. – М., 2002
4. Инструкция по ведению технологического процесса приемки, хранения и переработки сахара-сырца на свеклосахарных заводах. – М., 1994
5. Кириленко І.Г. Актуальні проблеми розвитку аграрного ринку в Україні в контексті формування балансів продовольчих ресурсів//Економіка АПК – 2004. - №12 - ст. 16-23
6. Матеріали засідання технічної Ради НАЦУ „Укрцукор” 22 травня 2002 р. – К.: „Укрцукор”. – 2002.
7. Онищенко О. Фінансова результативність сільськогосподарських підприємств//Економіка України – 2005. - №2 – ст. 59-71